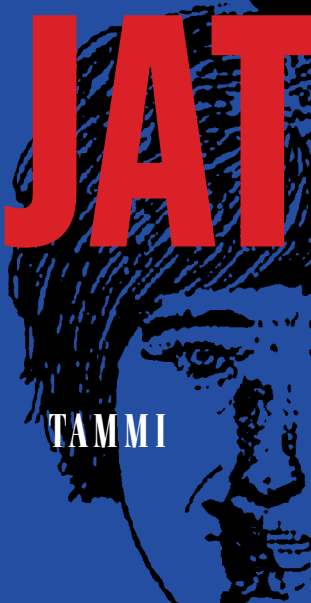

PETER VRONSKY

**AMERIKKALAISET
SARJAMURHAAJAT**

**SYNKIMMÄT
VUODET
1950–2000**

TAMMI

Peter Vronsky

Amerikkalaiset
sarjamurhaajat

SYNKIMMÄT VUODET
1950–2000

Suomentaneet Lauri Sallamo ja Heidi Tihveräinen

TAMMI
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos: *American Serial Killers. The Epidemic Years 1950–2000*

Copyright © 2020 by Peter Vronsky

Published by arrangement with Lennart Sane Agency AB.

Raamatun lainaukset vuoden 1933/38 raamatunkäännöksestä.

SUOMENKIELINEN LAITOS © LAURI SALLAMO, HEIDI TIHVERÄINEN JA TAMMI 2022

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

ISBN 978-952-04-3678-0

PAINETTU EU:SSA

*Kauniille vaimolleni Anna Zinatolle,
kiitos kaikista rakkauden- ja kahvintäyteisistä vuosista.*

Sisällys

Esipuhe: Pidätys Milwaukeeessa	9
Johdanto: Sarjamurhaajien ”kulta-aika”	15
Luku 1: Kainin pojat: sarjamurhien lyhyt historia kivikaudelta 1930-luvulle	20
Luku 2: Amerikkalainen <i>monstrum</i> : seksuaalisarjamurhaajat vuosina 1930–1945	43
Luku 3: Amerikkalainen <i>noir</i> : Kainin vaikeat kasvuvuodet 1930–1950	94
Luku 4: Kioskifiktiosta todeksi: uuden sarjamurhaajasukupolven nousu 1950–1969	122
Luku 5: Hyökyaalto: suurten ikäluokkien sarjamurhaajien aikuistumisvuodet 1970–1979	213
Luku 6: Mindhunterit: sarjamurhaepidemia 1980–1990	279
Luku 7: Viimeiset sarjamurhaajat: epidemian hiipuminen 1990–2000	329
Jälkipuhe: Epidemian jälkeen 2000–2020	392
Viitteet	402
Hakemisto	423

ESIPUHE

Pidätys Milwaukeeessa

Poliisin työssä voi kulua päiviä, viikkoja ja vuosiakin ilman että mitään erityistä tapahtuu. Päivittäisiin rutiinitehtäviin kuuluvat kotihälytykset, sairaustapaukset, järjestyshäiriöt, pysäköintivirheet ja murtovarkaudet. Moni poliisi ei joudu koko uransa aikana jahtaamaan epäiltyä, murtamaan ovea tai ottamaan virka-asettaan esiin. Mutta kaikki voi muuttua silmänräpäyksessä.

Milwaukeealaiset poliisit Robert Rauth ja Rolf Mueller olivat saamassa tavanomaisen työvuoron päätökseen illalla 22. heinäkuuta 1991. Heidän vastuullaan oli kaupungin kolmanteen piiriin kuuluva Avenues Westin rapistuva asuinalue. Siellä sijaitsi Pabstin olutsuvun kartano kuten myös Marquetten yliopiston kampusalue ja Milwaukee High School of the Arts. Jotkin alueet olivat kuitenkin levottomia, varsinkin North 25th Streetin seutu, missä tyylikkää ja vanhat viktoriaaniset talot oli joko muutettu asuntoloiksi tai purettu ja tilalle oli rakennettu mitäänsanomattomia kaksi- ja kolmekerroksisia asuintaloja. Alueella asui etupäässä köyhiä vähemmistöjä, erityisesti afroamerikkalaisia ja vastikään Kaakkois-Aasiasta saapuneita maahanmuuttajia.

Kello oli puoli kaksitoista illalla, ja päivä oli sujunut rauhallisesti. Rauth ja Mueller toivoivat, että seuraavan puolituntisen aikana ei tulisi hälytyksiä, jotta he saisivat lopettaa työvuoronsa puoliltaöin ja mennä kotiinsa. Mutta kun he kääntyivät Kilbourn Avenuelta 25th Streetille, auton valokeilaan ilmestyi mustaihoinen paidaton mies, joka juoksi heitä kohti. Miehen vasemmasta ranteesta roikkuivat käsiraudat, ja kasvoilla oli hätääntynyt, pelokas ilme.

Rauthilla ja Muellerilla ei ollut aavistustakaan, mikä heitä odotti, kun he nousivat autostaan tynnyttelemään kiihtynyttä miestä. 32-vuotias Tracy Edwards kertoi heille, että joku ”sekopää” oli kahlinnut hänet, ja pyysi heitä irrottamaan käsiraudat ranteestaan. Rauth yritti avata niitä, mutta hänen avaimensa oli väärentyyppinen eikä sopinut Edwardsin ranteessa roikkuviin käsirautoihin. Jos he olisivat onnistuneet irrottamaan käsiraudat saman tien, kenties tilanne olisi jäänyt siihen eikä tarina olisi saanut jatkoa ainakaan tuona kyseisenä heinäkuuna.

Edwards kertoi, että häntä oli pidetty usean tunnin ajan vankina Oxford Apartmentsissa saman kadun varrella. Poliisit seurasivat Edwardsia ränсистyneeeseen kolmikerroksiseen taloon osoitteessa 924 North 25th Street. Heidän tavoitteenaan oli hakea avain, poistaa käsiraudat ja selvittää tilanne nopeasti ilman pidätyksiä ja kuljetuksia ja siihen kaikkeen liittyvää paperisotaa.

Edwards opasti Rauthin ja Muellerin asunnon 213 ovelle. He panivat merkille, että ovesa oli elektroninen hälytysjärjestelmä ja jykivät lukot, mikä oli köyhällä asuinalueella hyvin epätavallista. Ovelle koputtaessaan he huomasivat toisenkin seikan: sisältä lehyi kuoleman ja mädän haju, jonka useimmat poliisit tunnistavat ja joka on mahdollista unohtaa, kun sen on kerran kokenut.

Oven avasi pitkä, hieman epäsiistin näköinen, jonkin verran yli 30-vuotias valkoihoinen mieshenkilö. Hän esitteli itsensä Jeffrey Dahmeriksi ja näytti henkilökortin, joka todisti hänen työskentelevän Ambrosia-suklaatehtaassa sekoittajana. Mies oli rauhallinen ja kohtelias ja pyysi sekä poliisit että Edwardsin sisälle asuntoonsa.

Pieneen kaksioon astuessaan Rauth ja Mueller miltei yökkäsivät haistaessaan mätänevän ihmislihan löyhkän, jonka lisäksi huoneessa leijui sakea ilmanraikasteen ja desinfiointiaineen haju.

Ensivilkaisulla asunto vaikutti täysin normaalilta. Olohuone oli suhteellisen siististi sisustettu: siellä oli sohva ja nojatuoli, kokolattiamatto, jalka- ja pöytälamppuja, hyvinvoivia viherkasveja ja mustalla pöydällä suuri, valaistu akvaario, jonka sähkökäyttöinen suodatin surisi ja pulputti vaimeasti kalojen uiskennellessa verkkaisesti lasin toisella puolen. Ikkunoiden edessä oli paksut, siniset verhot. Valkoisia

seiniä koristivat kehystetyt abstraktit julisteet ja homoeroottiset kuvat, jotka eivät 90-luvulla enää hätkähdyttäneet poliiseja.

Heti etuoven vasemmalla puolella oli keittiö, jossa oli tiskipöytä, keittiötaso, liesi ja jääkaappi. Pienen arkkupakastimen vieressä oli keittiönpöytä, joka oli täynnä työkaluja ja oluttölkkejä. Asunnossa oli jonkin verran roskia – kuin pienimuotoisten juhlien jäljiltä –, tyhjiä oluttölkkejä, nenäliinarasioita ja suihkutettavia ilmanraikastimia. Siellä oli myös useita pieniä muovisia kemikaalipakkauksia ja pino kirkkaanpunaisia laatikoita, jotka sisälsivät Soilaxia, rautakaupoissa myytävää lattioiden ja seinien puhdistusainetta. Oudon hajun lisäksi ainoa epätavallinen asia asunnossa oli iso valvontakamera, joka oli asennettu korkealle huoneen nurkkaan.

Dahmer myönsi kiinnittäneensä käsiraudat Edwardsin ranteeseen muttei selitellyt tekoaan mitenkään tai vaikuttanut ahdistuneelta. Miehen asenteesta pystyi päättelemään, että kyseessä oli maailman arkisin asia.

Edwardsin mielestä poliisit eivät vaikuttaneet erityisen tarkkaavaisilta tai kiinnostuneilta hänen huolistaan. Hän lisäsi nyt, että Dahmer oli uhannut häntä veitsellä ja sanonut aikovansa syödä hänen sydämensä. Rauth ja Mueller pyörittivät silmiään. Heillä oli mielessään jo selvä käsitys tapahtumien kulusta. Kyseessä oli homoparin oma draama, perheriita, joka oli äitynyt siihen pisteeseen, että nyt esitettiin hurjia syytöksiä. He pyysivät radioitse poliisilaitokselta lisätietoja Dahmerista ja kuuluivat tämän kärsivän paraikaa ehdonalaista rangaistusta alaikäisen seksuaalisesta ahdistelusta. Silloin Rauth ja Mueller valpasuivat.

Mueller vaati saada käsirautojen avaimen, ja Dahmer kertoi sen olevan yöpöydän laatikossa. Kun Mueller lähti kävelemään kohti makuuhuonetta, Dahmer vaikutti yhtäkkiä kiihtyvän ja yritti päästä hänen edelleen. Rauth piteli Dahmeria aloillaan.

Mueller astui yksin Dahmerin himmeästi valaistuun makuuhuoneeseen. Hän huomasi ensimmäisenä valtavan sinisen muovitynnyrin, joka seisoi huoneen nurkassa. Lipaston päällä sänkyä vastapäätä oli televisio ja videonauhuri. Huoneessa oli myös musta metallinen arkistokaappi, jossa oli kaksi vetolaatikkoa. Hän huomasi lakanoissa kuivu-

neita verijälkiä ja vuoteen viereisessä seinässä haalistuneita veritahroja, jotka oli ilmeisesti yritetty jynssätä pesusienellä pois. Makuuhuone oli olohuoneen tapaan koristeltu homoeroottisilla kuvilla, ja ikkunoita peittivät samanlaiset tummansiniset verhot.

Kun Mueller lähestyi yöpöytää etsiäkseen käsirautojen avainta, hän huomasi, että osittain avatun vetolaatikon sisällä oli kasa Polaroid-kuvia. Kesti hetken, että hän hahmotti näkemänsä: irti leikattuja päitä ja peniksiä, paloitetuja ruumiita. Yhdessä valokuvassa oli kultaishallilla spraymaalilla päällystetty irti leikattu pää, ja sitä piteli keittiön pesualtaassa jääpalakasan päällä kaksi irtokättä. Vieressä oli Dawn-tiskiainepullo sekä pesusieni. Useissa valokuvissa oli tajuttomia tai kuolleita mustaihaisia miehiä, joiden kädet oli kahlittu käsiraudoilla selän taakse. Yhdessä valokuvassa kylpyammeessa makasi suolistettu ja rintakehään asti nyljetty ruumis. Toisessa kuvasarjassa ruumis oli taituttu patjan päälle takaperin siltamaiseen kaareen. Mueller tunnisti välittömästi kuvista asunnon, jossa paraikaa oli, mutta hänellä oli vaikeuksia uskoa näkemäänsä todeksi.

Kun Dahmer näki Muellerin palaavan makuuhuoneesta kalpeana ja nippu Polaroid-kuvia kädessään, hän alkoi tehdä vastarintaa, jolloin poliisit pakottivat hänet lattialle ja laittoivat hänet rautoihin. Mueller tajusi nyt, että heidän työvuoronsa ei loppuisi vielä pitkään aikaan.

Rauthin pidellessä Dahmeria lattialla Mueller alkoi miltei typeryneenä etsiä asunnosta kaamean hajun lähdeä. Hän meni keittiöön. Pöydällä oli pino kattiloita, joihin oli jähmettynyt tummanruskeaa, tahmeaa ainetta. Mueller tarttui vaistomaisesti jääkaapin oveen ja avasi sen. Valon syttyessä hän näki hunajapullon, sinapin ja kurkkusalaatin vieressä alahyllyllä pahvilaatikon, jonka sisältä häntä katseli mustaihaisen miehen pää. Laatikon vieressä oli hajua poistamassa avonainen rasia Arm & Hammerin ruokasoodaa.

Pakastinlokerosta Mueller löysi lihaa sisältäviä muovipusseja sekä mätänevän, kasvottoman pään, jonka tyhjät silmäkuopat erottuivat selvästi huurteisen muovipussin läpi. Perääntyessään järkyttyneenä jääkaapin luota Mueller kuuli Dahmerin valittavan: ”Sietäisin kuolla sen tähden, mitä tein.” Seuraavien päivien aikana Milwaukeen poliisin murharyhmä ja rikosteknisen yksikön tutkijat saapuivat paikalle ja

löysivät valtavan määrän kuolleiden ihmisten jäännöksiä. Pakastimessa oli sydän, ja 215-litraisen tynnyrin kemikaaliseoksessa kolme raajatonta ylävartaloa. Pakastearkusta löytyi kolme päätä, raajaton ylävartalo sekä erilaisia ruumiista leikattuja lihapaloja. Arkun pohjalle jäätyneiden ruumiinnesteiden keskellä oli muoviin käärittyjä ”ihmislihapihvejä”, jotka saatiin irrotettua vasta pakastimen sulattamisen jälkeen. Dahmerin tietokoneelle alun perin kuuluneessa pahvilaatikossa oli kaksi päänkalloa ja valokuva-albumi, joka sisälsi lisää kuvia Dahmerin uhreista. Dahmerin vuoteen vieressä olevan mustan arkistokaapin ylimmästä laatikosta löytyi kolme kalloa, ja alimmassa laatikossa oli läjä kokonaisen luurangon luita. Makuuhuoneen komeron ylimmällä hyllyllä oli kaksi ruukkua; toisessa niistä oli kaksi päätä, toisessa taas irti leikattuja miehen sukuelimiä ja ranteiden kohdalta katkaistut kädet. Milwaukeeen poliisi löysi Dahmerin pienestä kaksiosasta yhteensä yhdentoista uhrin jäännökset.

Kun Dahmer pidätettiin heinäkuussa 1991, Yhdysvaltoja oli ravistelut kuluneen kolmenkymmenen vuoden aikana oikea sarjamurhaajien aalto, ja tappajia oli raportoitu noin tuhatviisisataa. Amerikkalaiset olivat tavallaan miltei tottuneet tilanteeseen. Jotkut seurasivat sarjamurhaajien uhrilukuja kuin urheilutuloksia. Aikakautta tähdittivät kuuluisat sarjamurhaajat: Ted Bundy, John Wayne Gacy, ”Samin poika” David Berkowitz sekä ”Yövaanija” Richard Ramirez. Vuosikymmenen alkuun mennessä sarjamurhaajia oli ollut jo niin monta, etteivät tiedotusvälineet enää kiinnostuneet pelkistä suurista uhriluvuista, vaan tapauksessa täytyi olla jotain muutakin erikoista. Dahmerin tapauksessa selvästikin oli.

Dahmer lopulta tunnusti vuonna 1992 syyllistyneensä seitsemäntoista murhaan vuosina 1978–1991. Hänen syyntakeisuuttaan koskeva käsittely näytettiin televisiossa, ja Dahmer pääsi historiankirjoihin tuon ajan muiden kuuluisten sarjamurhaajien, kuten Ted Bundyn ja John Wayne Gacyn, rinnalle.

Hänen aikakauttaan kutsutaan nykyään sarjamurhien epidemiovuodeksi, ja se oli sattumalta saanut alkunsa vain parin tunnin ajomatkan päässä Milwaukeeesta pienessä Plainfieldin kaupungissa Wisconsinissa.

Siellä *Psyko*-elokuvan tappajalle innoituksen antanut Ed Gein aloitti sarjamurhaajien uuden aikakauden. Dahmerin tapaan Geinin murhiin liittyi ruumiiden silmitöntä silpomista ja ruumiinosien säilyttämistä, mikä nosti tapauksen koko maan tietoisuuteen. On ehkä kohtalon ivaa, että amerikkalaisten sarjamurhaajien synkimmät vuodet alkoivat ja päättyivät Wisconsinissa.

Kun kansakunnan katse kääntyi Jeffrey Dahmeriin, kukaan ei tiennyt, että hän olisi viimeinen ”kuuluisa” sarjamurhaaja. Uusia sarjamurhaajia tulisi tietysti vielä monta, mutta kukaan heistä ei enää herättäisi samanlaista huomiota kuin Dahmerin sukupolven sarjamurhaajat herättävät vielä tänäkin päivänä. Tämä sarjamurhaajien synkimpiä vuosia käsittelevä kirja pyrkii vastaamaan muun muassa kysymykseen, miksi näin on.

JOHDANTO

Sarjamurhaajien ”kulta-aika”

”Sarjamurhaajien kulta-aika” on kieli poskessa luotu käsite, jonka on keksinyt Harold Schechter, 1800-luvun ja 1900-luvun alun sarjamurhaajiin erikoistunut amerikkalainen kirjailija ja historioitsija. Kreikkalaisessa mytologiassa kulta-ajalla tarkoitettiin muinaista rauhan, tasapainon, harmonian ja vaurauden aikaa; ihannetta, joka muistuttaa Raamatun paratiisia. Nykyisin käsitettä käytetään missä tahansa yhteydessä ja puhutaan esimerkiksi jazzin, purjehduksen, radion, sarjakuvan, television, Hollywoodin ja jopa piratismiin, järjestäytyneen rikollisuuden ja pornon kultakaudesta. Kulta-ajat määritellään aina jälkikäteen, ja termiä käytetään usein nostalgisessa mielessä kuvaamaan aikaa, joka on jollain tavalla parhain, innovatiivisin, jännittävin tai mullistavin.

Christopher Beam lainaa *Slate*-lehdessä vuonna 2011 julkaistussa artikkelissa ”Blood Loss: The Decline of the Serial Killer” Schechteriä näin: ”Vaikuttaisi siltä, että sarjamurhaajien kulta-aika on ohitse.”¹ Schechter tarkoitti sutkautuksellaan sitä, että nykypäivänä sarjamurhaajat, joita aiemmin saatettiin pitää ”julkkiksina”, eivät ole enää samalla tavalla kiinnostavia ja hätkähdyttäviä uutisaiheita kuin 1950–1990-luvuilla. Kyseisenä ajanjaksona Yhdysvaltoja piinannutta murhienaaltoa kutsuttiin tuolloin kuitenkin oikeaksi sarjamurhaajien epidemiaksi.

Ted Bundy, Edmund Kemperin, John Wayne Gacy, ”Samin pojan” ja Jeffrey Dahmerin aikakauden päätyttyä tilastot osoittavat selvästi, kuinka paljon vähemmän sarjamurhaajia on pidätetty vuosituhanen taitteen jälkeen kolmeen aiempaan vuosikymmeneen verrattuna. Sarjamurhaajien lukumäärän lisäksi yksittäisen sarjamurhaajan uhrien

määrä on laskenut merkittävästi. Vuosina 1970–1980 sarjamurhaajalla oli keskimäärin 10–13 uhria, mutta 2000-luvulla määrä oli pudonnut kolmeen neljään uhriin, eikä viime vuosina ole tavattu lainkaan Yhdysvaltojen ”kulta-ajalle” tyypillisiä ”isojen uhrilukujen” sarjamurhaajia. Heitä ovat esimerkiksi Juan Corona (25 uhria), Dean Corll (28), Ted Bundy (35), John Wayne Gacy (33), Gary Ridgway (49) ja Samuel Little, joka on vastikään yhdistetty jopa 50–93 murhaan vuosina 1970–2005.²

Sarjamurhien asiantuntija Eric Hickey totesi vuonna 2016: ”Vuosina 2000–2014 uusia sarjamurhaajia on ilmaantunut aiempaa harvemmin ja huomaamattomammin. Kuluneiden 15 vuoden aikana Dahmerin, Gacyn, Kemperin ja Raderin kaltaiset suurta huomiota herättäneet tappajat ovat loistaneet poissaolollaan. [...] Harva viime aikojen sarjamurhaaja on saanut juuri minkäänlaista mediahuomiota. Osasyyn tähän on, että uusissa tapauksissa ei yleensä ole suuria uhrilukuja tai sellaista ihmissuhteisiin tai yhteiskuntaluokkaan liittyvää dramatiikkaa, että suuri yleisö kiinnostuisi niistä.”³

Vaikka sarjamurhissa on 2000-luvulla nähty useita pieniä tilastopiiikkejä, niitä ei mitenkään voi verrata 1950–1990-lukujen murha-aaltoon. Yhdysvalloissa 1900-luvulla tunnistetuista 2 604 sarjamurhaajasta hämmästyttävät 89,5 prosenttia (2 331) toimivat vuosina 1950–1999, ja heistä 88 prosenttia kolmen vuosikymmenen aikana, ”huippuvuosina” 1970–1999. Luvut puhuvat puolestaan:

Sarjamurhaajat Yhdysvalloissa 1900–2016⁴

1900	49
1910	52
1920	62
1930	55
1940	55
1950	72
1960	217
1970	605
1980	768
1990	669
2000	371
2010	117

Käsite *sarjamurhaaja* keksittiin ”kulta-ajan” keskivaiheilla. Poliittiseen, yhteiskunnalliseen, psykologiseen, rikostekniseen ja kulttuuriseen diskurssiin luotiin silloin kokonaan uusi tunnistettava ilmiö, vaikka se on tietysti ollut olemassa nimettömänä ihmiskunnan historian alusta asti. Ennen käsitteen kehittämistä sarjamurhia pidettiin irrallisina ja selittämättöminä kieroutuneiden yksilöiden tekeminä hirmutekoina. Nimeämisen jälkeen ne edustivat kuitenkin yksittäisiä raakalaisia suurempaa ilmiötä. Sarjamurhaajia alettiin pitää *tekijätyyppinä*, jolla oli omat alatyypinsä eli ”profilinsa”. Kullakin profililla oli omat ominaispiirteensä, motiivinsa ja psykopatologiansa eli tarkasti määritellyt käyttäytymistavat ja ”tunnusmerkit”, jotka profiloijat osasivat tunnistaa.

Kun sarjamurhaajien lukumäärä alkoi kasvaa hurjaa tahtia, tiedotusvälineet alkoivat kilvan raportoida uhrilukuja ja otsikot julistivat toinen toistaan kammottavammista teoista ja uhrimääristä. Sarjamurhaajista tuli hyytäviä etusivun uutisia.

Sarjamurhaajien määrän kasvaessa 1960-luvun lopulta 1990-luvulle asti myös heidän maineensa paisui: muun muassa Jerry Brudos, Edmund Kemper, Charles Manson, Ted Bundy, John Wayne Gacy, David Berkowitz, Randy Kraft, Leonard Lake, Charles Ng, Kenneth Bianchi, Angelo Buono, Arthur Shawcross, Richard Ramirez ja Henry Lee Lucas nousivat sarjamurhaajien ”superjulkikkiksiksi”, jotka kiehtoivat yleisöä samaan tapaan kuin elokuvatähdet tai urheilijat. Samaan aikaan markkinoille tuli sarjamurhaaja-aiheisia keräilykortteja, kalentereita, eväsrasioita, lelufiguureja ja värityskirjoja, ja siinä sivussa kaupaa tehtiin myös sarjamurhaajaesineillä, -taideteoksilla ja -nimikirjoituksilla.

FBI alkoi 1980-luvulla pitää sarjamurhaajia epidemian kaltaisena, muista henkirikoksista erottuvana uhkana ja reagoi tilanteeseen kahdella tavalla: kouluttamalla Behavioral Science Unitissa (BSU) eli käyttäytymistieteen yksikössään rikollisten luonnekuvauksiin erikoistuneita profiloijia sekä perustamalla keskitetyn tietokannan (Violent Criminal Apprehension Program eli ViCAP), jonka tarkoitus oli yhdistää ympäri Yhdysvaltoja tehtyjä murhia yksittäisiin rikollisiin. Sarjamurhaajia luokiteltiin ja lajiteltiin tyyppin ja käyttäytymisen perusteella kuin hyönteislajeja.

Kun käsitteet ”sarjamurhaaja” ja ”profiloija” oli keksitty, viihdeteollisuus otti ne omakseen ja suolsi valtavan määrän sekä fiktiivisiä että ”tositapahtumiin perustuvia” sarjamurhaajiin ja näiden kiinniottoon keskittyviä elokuvia, kirjoja ja televisiosarjoja. *Uhrilampaat* lienee genren tunnetuin romaani ja elokuva.

Sarjamurhaajan nykymääritelmä

Tämä kirja keskittyy ensisijaisesti seksuaalisesti motivoituneisiin sarjamurhiin, mutta käytn tilastollisista ja historiallisista syistä sarjamurhan nykyistä määritelmää, joka tarkistettiin ja otettiin käyttöön FBI:n väkivaltarikosten tutkimuskeskuksen (National Center for the Analysis of Violent Crime) käyttäytymisen tutkimusyksikön (Behavioral Analysis Unit, BAU) sponsoroimassa San Antonion sarjamurhakonferenssissa vuonna 2005. Tapahtumassa sarjamurha määriteltiin *kahden tai useamman* uhrin laittomaksi surmaamiseksi saman tekijän toimesta erillisillä kerroilla *mistä tahansa syystä*, esimerkiksi vihan, jännityksen, taloudellisen hyödyn tai huomionhakuisuuden takia.⁵

Tätä ennen sarjamurhaaja oli perinteisesti määritelty henkilöksi, joka murhaa *vähintään kolme* uhria erillisissä tilanteissa ja jonka murhiin liittyvät olennaisesti sekä seksuaaliset fantasiat että ”jäähdyttelyaika” tekojen välissä. FBI tajusi ennen pitkää, että kolmen uhrin sääntöön liittyi erilaisia tilastollisia ja määritelmällisiä ongelmia. Se rajasi pois murhaajat, joilla oli selvä ja tunnistettava sarjamurhaajan psykopatologia mutta jotka oli pidätetty ensimmäisen tai toisen murhan jälkeen ennen kuin he ehdivät tehdä kolmannen. Se jätti pois myös taparikkoliset, jotka oli *tuomittu* kahdesta murhasta siitä huolimatta että olivat tappaneet useampia. Tämän muotoseikan takia kuvaukseen eivät sopineet myöskään useat historian tunnetuimmista sarjamurhaajista, kuten Albert Fish, Ed Gein, Albert DeSalvo (”Bostonin kuristaja”) ja Wayne Williams, jotka kaikki tuomittiin vain yhdestä tai kahdesta murhasta, vaikka heillä epäiltiin olleen paljon enemmän uhreja.

FBI:n nykyinen laaja sarjamurhaajan määritelmä sisältää niin naispuoliset himomurhaajat (*female predatory serial killers*), hyödyn-

tavoittelijat (*profit killers*), tiettyjä ihmisryhmiä vainoavat murhaajat (*genocidal killers*), palkkamurhaajat (*contract killers*), jengimurhaajat (*gangland killers*) ja ”tehtävää toteuttavat” murhaajat (*missionary-type serial killers*), kuten terroristit tai esimerkiksi abortteja tekeviä lääkäreitä tai eri etnisiä ryhmiä edustavia pariskuntia saalistavat tappajat; kaikki, jotka tekevät vähintään kaksi erillistä murhaa.

Tässä kirjassa keskityn kuitenkin miespuolisiin, seksuaalisesti motivoituneisiin, Ted Bundyn kaltaisiin sarjamurhaajiin, jotka kaikkein useimmin yhdistetään sarjamurhiin ja jotka myös edustavat sarjamurhaajien enemmistöä.*

Tämä kirja käsittelee kaikkein synkimpiä vuosia eli niin kutsuttua sarjamurhien ”kulta-aikaa” ja kuvailee aikakauden merkittävimpiä tapauksia sekä viranomaisten ja oikeuspsykiatrien toimintaa historiallisesta, yhteiskunnallisesta ja kulttuurin näkökulmasta. Pyrin siten selittämään sarjamurhien aaltoa ja kenties myös sarjamurhien viimeaikaista (ja toivottavasti pysyvää) laantumista.

* Naispuoliset sarjamurhaajat ja hyötyä tavoittelevat sarjamurhaajat ovat mukana useimmissa sarjamurhatilastoissa, kuten paljon käyttämässäni Radford University/FGCU:n sarjamurhaajatietokannassa.

LUKU 1

Kainin pojat: sarjamurhien lyhyt historia kivikaudelta 1930-luvulle

*Olen paboillani, etten pysty murhaamaan
koko helvetin ihmisrotua.*

– CARL PANZRAM, SARJAMURHAAJA

Sarjamurhaajia on ollut ihmiskunnan historian alusta saakka, vaikka nimitys onkin keksitty myöhemmin. Ennen sivilisaation kehittymistä ihmiset olivat eläimellisiä, murhanhimoisia ja kannibalistisia olen- toja, jotka toimivat selviytymisen kannalta välttämättömien vaistojen varassa satojatuhansia vuosia – kenties jopa yli miljoona vuotta, riip- puen ”ihmisen” määritelmästä.¹

Euroopan mantereella oli vielä 40 000 vuotta sitten ainakin kaksi erillistä ihmislajia: *Homo sapiens* sekä neandertalinihminen (*Homo neanderthalensis*). Sitten neandertalilaiset yllättäen hävisivät vain vii- dessätuhannessa vuodessa. Syynä sukupuuttoon pidetään *Homo sapiensia*, joka todennäköisesti aloitti sodan ja hävitti neandertalilaiset järjestelmällisesti surmaten armotta miehet ja raiskaten naiset.²

Homo sapiensin veristä voittoa on selitetty sillä, että esivanhem- pamme oppivat olemaan kohdistamatta aggressiota omiin tovereihinsa siinä missä neandertalinihminen ei pystynyt samaan.³ On arkeolo- gista näyttöä siitä, että neandertalilaiset tappoivat ja söivät toisiaan innokkaammin kuin *Homo sapiensin* edustajat, mikä olisi antanut nykyihmisille sodassa edun siitä huolimatta, että neandertalilaiset oli- vat fyysisesti vahvempia ja aivan yhtä etevä valmistaamaan kivistä työ- kaluja ja aseita kuin mekin.⁴

Raamatunhistoriaan erikoistunut Robert Eisler esitti, että ihmiset olisivat aiemmin olleet säyseitä kasvissyöjiä mutta viimeisin jääkausi olisi vähentänyt pohjoisilla alueilla syötäväksi kelpaavien kasvien määrää ja pakottanut heidät lihansyöjiksi. Jossakin vaiheessa eläimiäkään ei ollut saatavilla tarpeeksi, joten taljoihin pukeutuneet pohjoisen ihmiset siirtyivät etelän leudompaan ilmastoon ja tappoivat, raiskasivat ja söivät siellä asuvia rauhanomaisia kasvissyöjäihmisiä.⁵ Vuonna 1951 ilmestyneessä kirjassaan *Man into Wolf: An Anthropological Interpretation of Sadism, Masochism, and Lycanthropy* Eisler väittää, että tästä olisivat saaneet alkunsa sekä ihmissusimyytit että nykyisille sarjamurhaajille periytyneet käyttäytymismallit. Sarjamurhaa tarkoittavaa englannin *serial murder* -käsitettä itse asiassa käytetään Eislerin kirjassa ensimmäisiä kertoja.⁶

Miljoonan vuoden saatossa evoluutio ohjelmoi liskonaivoihimme meidänkin lajimme selviytymisen kannalta tärkeät vaistot: kyvyn taistella, paeta, syödä ja nussia. Olimme kaikki tuolloin olosuhteiden pakosta psykopaatteja. On kuitenkin näyttöä siitä, että noin 40 000 vuotta sitten – teurastaessamme neandertalilaisia ja ennen kuin olimme ehtineet suunnata aggression toisiimme – olimme oppineet myös vaistomaisesti pelkäämään kuolleita eli omaksuneet nekrofobian. Tämä pelko koski erityisesti lähimmäisiämme ja perustui siihen, että jollemme kohtelisi heitä hyvin heidän eläessään, he nousisivat haudasta kostamaan meille kuolemansa jälkeen. Todisteena on pidetty arkeologien löytämiä esihistoriallisista hautausperinteistä poikkeavia hautoja tai ”vampyyrihautoja”, joissa ruumiin nouseminen kuolleista oli jollain tavalla estetty joko sitomalla tai silpomalla ruumis. Nekrofobia pakotti pitämään huolta vanhoista, sairaista ja heikoista yksilöistä sen sijaan että heidät olisi hylätty niin kuin useimmat muut eläinlajit tekivät. Tämä puolestaan vaati sosiaalista järjestystä, joka oli sivilisaation synnyn ehto.⁷

Noin 15 000 vuotta sitten ihminen alkoi harjoittaa maanviljelyä ja opetteli elämään ”sivistyksen” keskellä. Samalla vaistomaisen nekrofobian tueksi luotiin uskonnollisia määräyksiä ja yhteiskunnallisia lakeja, jotka tuomitsivat silmittömän tappamisen, raiskaamisen ja kannibalismin. Yhteiskunnallisen järjestyksen turvaamiseksi ihmiset alkoivat

kehittää sosiaalisia sääntöjä näiden käyttäytymistapojen estämiseksi, mutta ne olivat keinotekoisia. Sivistynyt ihmiskunta ei ole 15 000 vuodessa pystynyt tukahduttamaan murhanhimoa, joka on juurtunut 500 000 vuoden aikana pitkälle kehittyneeseen ja vapaasti ajattelevaan ihmiseläimeen.

Kaikista ihmisolennoista nekrofobia vaivaa sarjamurhaajia kaikkein vähiten. Heitä ei pelota tai iljetä käsitellä ruumiita, vaan he saattavat jopa suhtautua näihin täysin päinvastaisella tavalla – tällöin on kyse nekrofiliaista, seksuaalisesta viehtymyksestä ruumiisiin. Nekrofilia on niin suuri tabu, että siitä usein vaietaan rikosten uutisoinnissa ja kirjallisuudessa. On syytä muistaa, että Viiltäjä-Jackin, Ted Bundyn ja Gary Ridgwayn kaltaiset tunnetut sarjamurhaajat olivat ennen kaikkea nekrofileja. Nekrofilian yleisyydestä sarjamurhissa on edelleen jonkin verran erimielisyyttä. FBI:n 1980-luvulla toteuttamassa *Sexual Homicide* -tutkimuksessa todettiin, että tutkimusaineiston 92 uhrista 42 prosenttia oli joutunut kuolemansa jälkeen nekrofilisen teon kohteeksi. Eräässä tapauksessa tekijä oli ejakuloinut veitseniskun jättämään haavaan.⁸ Toisaalta FBI:n käyttäytymisen tutkimusyksikön selvityksessä vuonna 2014 todettiin, että ”kuolemanjälkeisten seksuaalisten tekojen” yleisyys oli 11,2 prosenttia aineistossa, johon kuului 64 sarjamurhaajaa ja 329 seksuaalisesti motivoitunutta sarjamurhatapausta.⁹ Lisäksi joissakin tapauksissa, joita ei ole luokiteltu sarjamurhiksi, ”opportunistiset” nekrofiliset teot lämpimän ruumiin kanssa ovat varsin yleisiä.¹⁰ Aihe on niin suuri tabu, että jopa monet sarjamurhaajat saattavat peitellä nekrofilisia tekojaan vaikka kuvailevat auliisti muita tekemiään kauheuksia, kuten kidutusta, raiskauksia, silpomista ja ihmissyöntiä. Tästä johtuvat myös vaihtelevat arviot nekrofilian yleisyydestä.

Nykyään on olemassa monenlaisia tieteellisiä, sosiologisia ja psykologisia määritelmiä ihmisille, jotka eivät kykene hillitsemään alkukantaisia vaistojaan – käsitteitä on tavallisesta rikollisuudesta monimutkaisempiin ilmiöihin, kuten psykopatiaan, sosiopatiaan ja epäsosiaaliseen persoonallisuushäiriöön. Tällä tavalla estottomia ihmisiä kuitenkin kutsuttiin vielä aivan vastikään ”hirviöiksi”.

TOTUUS ON TARUA HYYTÄVÄMPÄÄ

Journal

NUMBER 19, 1997

2 PAGES THREE REVISIONS
NO. 19, No. 19 1997 Year

1900-luvun jälkipuoliskolla Yhdysvalloissa elettiin sarjamurhaajien "kultakautta". Tuona aikana heidän määränsä kasvoi räjähdysmäisesti. 1990-luvulla sarjamurhista oli tullut jo niin yleisiä, että amerikkalaiset olivat tottuneet niihin ja kohutuimpien tappajien uhrilukuja saatettiin seurata kuin urheilutuloksia. Miten ilmiö on selitettävissä, ja miksi se on sittemmin laantunut?

Etsiessään syitä ilmiön voimistumiseen Peter Vronsky käy läpi poikkeuksellisimmat murhatapaukset ja kuuluisimpien sarjamurhaajien tarinat 1950-luvulta 2000-luvun alkuun, Ted Bundysta Golden State Killeriin.

Samalla hän kuvaa lainvalvontaviranomaisten ja oikeuspsykiatristen yhteisöjen reaktioita sekä avaa ilmiön historiallista, sosiologista ja kulttuurista taustaa.

9 789520 436780

www.tammi.fi

30.16

ISBN 978-952-04-3678-0

Päälys: Markko Taina